

Geertwidenberg.

Den 31sten Juli 1896 bezocht ik de gemeente Geertwidenberg. Met een rijtuig reed ik van het station naar het gemeentehuis, alwaar ik B. en W. aantroef; met hen onderhield ik mij naar aanleiding van begroeting 1896 en gemeente-verslag voor 1895. Vooral de verandering, door Gedeep. Staten doorgeleveren omtrent de bestemming der inkomsten van de godshuizen (dat nl. die inkomsten niet meer mogen strekken tot betaling van uitgaven, waartoe de gemeente verplicht is, - met name tot betaling der onderwijskosten), leverde overvloedige stof tot bespreking op. - Bijnerzijds drong ik er nog op aan, dat het gemeentebestuur zou toegeven, aan den wensch van Gedeep. Staten, en de gebouwen, waarin onderwijs wordt gegeven, voor een matigen prijs van de godshuizen zou koopen, - liever dan die gebouwen om niet voor 30 jaren in gebruik te krijgen.

Op mijne audientie verschenen alle leden van den Raad; daarna de majoor, plaatselijk commandant (de Wondt) met diens adjudant; vervolgens de voorzitter van het R. O. kerkbestuur; deze maakte excuses, dat de geestelijkheid niet kon komen, maar de pastoor was bediend. (deze stierf een paar dagen later) en de kapelaan kon hem niet verlaten.

Vervolgens verschenen nog de voorzitter en de leden van het collegie van Regenten der stedelijke godshuizen, het hoofd der school, tevens directeur der Rijksnormaalschool (Mollenberg), een mapleizer van oude archieven en van historische zaken; de kapitein magazijnmeester der artillerie en de chef van den militairen geneeskundigen dienst; en ten slotte notaris de Storingh.

Na de audientie ging ik met B. en W. naar de groote protestantsche kerk, waarin eene crypte ontdekt was, welke crypte kortst ontfrazen werd. De kerk is vanouden datum; omtrent het ontgraven der crypte gaf de bovengenoemde heer Mollenberg eene brochure uit, welke ook aan mij vereerd werd.

Van de kerk ging ik weer terug naar het gemeentehuis; de harmonie, welke mij eene serenade gebracht had, terwijl ik op het gemeentehuis was, stelde zich op voor mijn rijtuig

Geertruidenberg.

en ik verliet de stad, om mij te begeren naar Raamsdonk. — Hij werd door B. en W. uitgeleide gedaan tot aan de grenzen der gemeente. —

Geertruidenberg is feitelijk door den Staat doodgedrukt. De eenige toegang tot de gemeente werd vroeger ver- leend over een brug, op welke een vrij hoog bruggeld ge- heven werd; diensvolgens vestigden neringdoenden enz. zich aan de andere zijde van de brug en ontstond van hier af de gemeente Raamsdonkveer. Ook de tram van Oosterhout gaat niet verder dan tot aan Geertruidenberg, niettegenstaande de Staat een sterke ijzeren brug bouwde en het bruggeld nu niet meer geheven wordt. —

Blijkens deswege aan mij uitgebracht verslag, gaf noch de administratie van den secretaris, noch die van den ontvanger reden tot ernstige bemerkingen.

Den 8^{den} juni 1900 kwam ik weer in deze gemeente; ik bezocht dienzelfden dag nog Dongen en Sijbenmaer; ik ontbreef bij van hier te Oosterhout (hotel 'Koppelpaarden'), en die- narde te Waalwijk bij Verwilt.

De oude heer Alford is overleden; in diens plaats werd Smolders wekhouder; van B. en W. vernam ik, dat het een niet te berekenen ramp zou zijn, indien Geertruidenberg zijn garnizoen verloor; onder verschillenden waren brenop dat garnizoen jaarlijks ± f100.000 onder de burgerij. — Van het lokaal-bekasbaar inkomen van Geertruidenberg ad f60000, staan officieren enz. voor ± f4.000 op den hoofdelijken omslag. — Tegen- woordige commandant van het batillon is ladjon gele Boisjervain uit Turkem, ongehuwd, volgens B. en W. een geschikt mensch.

Er heerscht nog veel twiſt en tweedracht tusſchen de burgerij; terwil de burgemeester Klases behulpzaam was bij bliens ontbreken, verliet daarden de twee wethou- ders hij de overaach van al die reuzie als volgt; het bestuur van de stedelijke godshuizen wordt benaemd door den Raad; de Raad was zeer verdraagzaam;

Geertruidenberg.

men kende geen partijſchap; in het bestuur hadden o. a. Zitting Blok, protestant, schoolopziener, en de tegenwoordige wek- houder Smolders. — Blok trachtte in het bestuur der godshuizen gedaan te krijgen, dat 5/11 der inkomsten zou gebruikt worden voor de armen, en dat 2/11 onder verschil- lenden vorm (subsidie onderwijs enz. enz.) zou slaan in de gemeentekas; daartegen verzetten zich enkele andere wekhousters, vooral Smolders; zij beloofden, dat inkomsten godshuizen voortdurend vermindderden tengevolge van laagere landpachten, mindere rentewach; in plaats van Blok te kiezen in diens streven, om de gemeente 2/11 van de in- komsten der godshuizen te verschaffen, meenden zij, dat de enkele voorstellen, welke de gemeente bereids van de gods- huizen genoot, maaden waden ingetrokken: De inkomsten van de godshuizen waren voor de armen, en mochten nooit dienen als verchapt subsidie aan de rijken, door bije. het heffen van een hoofdelijken omslag overbittig te doen zijn. —

Toen Blok het in het bestuur der godshuizen trich kon winnen, werd hij boos en nam als zoodanig zijn ontslag; — de protestanten en ook eenige roomschen wilden toch, dat B. het bestuur zoele broodjes zou bak- ken, en Blok zou verzaaken, om op zijn beklit tot heengaan te rug te komen. Ziek bestuur was daartoe echter niet geshijgt, en liet Blok gaan. —

Terwil de benoeming van leden van het bestuur der godshuizen steeds met algemeene stemmen plaelden te geschieden, trachtte de partij Blok zich te wreken, toen Smolders door den raad maest worden herbenoemd. Smolders zelf stemde blanco; hij kreeg weder 3 stemmen, terwijl 3 stemmen op een candidaat van de partij Blok werden uitgebracht. Ziek lot besliste ten slotte voor Smolders, zoe dat deze regent der godshuizen bleef.

De Katholischen waren over deze zaak verontwaan- digd; zij richtten eene kiesvereniging op, en goiden Blok uit den Raad; bij de periodieke verkiezing Jun 1899 trachtten zij ook den burgemeester, die steeds de protes- tanten steun en met hen heult, uit den Raad te dringen; die toeleg mislukte ten eenenmale; de burgemeester

Geertruidenberg.

werd met groote meêrdenheid bevestigd. — Ondanksche haarden zich de quaesties omtrent de reglementswijziging ontspannen; daarin was haeff de advocaat der gabelrijen.

Er bestaat een plan, om een traam te bouwen van Geertruidenberg, over Gorinchem naar Vianen; in het permanent Comité zitting de burgemeesters van Geertruidenberg, Steenwijk en Vianen; de stukken zijn sinds een week of acht in den kluis; de Zuiderstoomtram zou doen rijden tot aan den Amer; aan de Berboomsdijk zou dan een andere tram klaar staan. — Zuiderstoomtram sluit nog niet aan aan station te Geertruidenberg; over of jaare vervalk de concessie; die wordt zeker niet verlengd, voor dat er ^{die} aansluiting is tot stand gebracht.

De toestand van de Donge is slecht; de natte waterstaat zorgt tot aan de ijzeren brug; de drooge waterstaat zorgt aan de andere zijde; de natte waterstaat doet iets, maar niet veel, de drooge doet niets. — Men verlaaft zeer naan het tot stand komen van het kanaal Tilburg-Amer, omdat als dan de Donge in goeden toestand ~~bracht~~ gebracht worden.

De Raadsaal te Geertruidenberg is de oude rechtsaal, een beeld in pleister, boven de schoorsteen, stelt de gerechtigheid voor (eene gebindoekte vrouw). — Daartegenover hangt aan de andere zijde eene schilderij, eene niet gebindoekte vrouw, ook als gerechtigheid voorstellend. — Om die schilderij waren er tijds de wapens geschilderd van de zeven Provinciën; in den Franschen tijd, werden die wapens met verf bestreken; alle paginogers om die verf er van te verwijderen, mislukten. — De Franschen hielden aan den voorgevel ook het hardstenen Nederlandsche wapen weg, en spaardten het wapen van de gemeente.

Op mijne audientie verscheen alleen J. J. Audygeest, predikant; hij deelde mede, dat zijn kerkje een monument was verbleef van geschiedenis of kunst; voor ± 25 jaar had het Rijk alin de restauratie f 30.000 ten koste gelegd; nu waren er weer groote reparaties noodig.

Geertruidenberg.

zijne gemeente was te arren om die te betalen; door het verbrek van den kostschoolhouder Keesink haalden enkele notabele protestanten: notaris de Vroming, Dr. van Stavem, de rentmeester Fiedres des Blandes de gemeente verlaten, omdat er geen uitgebreid lager onderwijs voor hunne kinderen te krijgen was. Dij weeg mijn voorspraak om nogmaals voor het Rijk geholpen te worden. — (De wetbezoekers ontbonden, dat die heeren om gebrek aan goed onderwijs vertrokken waren; zij gaven voor dat verbrek andere redenen op.

De toestand der armenklasse laat weinig te wenschen over; slechts 14 menschen worden hun brood buiten de gemeente; het bestuur der godskeuren is feitelijk algemeen armbestuur; het bedeeft niet zelf, maar geeft subsidie aan de armbesturen der verschillende gebieden, wanneer deze de noodzakelijkheid daarvan aantoonen; het protestante armbestuur weigert rekening en begroting over te leggen, en krijgt om die reden niets.

Blijkens het deswege door Klases aan mij uitgebrakt verslag gaf het onderzoek der gemeente administratie geen aankleding tot bemerkingen.

Den 20 Mei 1904 kwam ik van uit Waalwijk weer in Geertruidenberg; ik troef dienzelfden dag ook nog B. G. van den Moer.

Volgens B. en W. komen er 200 goed als geen gedwongen huurbelijken voor. —

De rede in de gemeente schijnt hersteld. In het afgelopen jaar werden de aftredende gemeenteraadsliden bij kandidaatstelling herkozen.

Gemeente heeft een acetyleengasfabriek opgericht. Alles is juist in orde en voldoet goed. De hiele installatie, gasleidingen en lantaarns often inclus, kost aan de gemeente f 16.000. Het benodigde geld werd tegen 3 1/4 % verstrekt door de godshuizen, van welke instelling 1/4 de wethouder Smolders voorzitter is.

Geerthuizenberg.

N. en W. klagen zeer over de wijze, waarop het Rijk de Donge onderhoudt. — De nabije waterstaat heeft het onderhoud van den inner tot de oude Penambing, en doch zeer weinig; de drooge waterstaat heeft het onderhoud van de heete ^{boven} rivier tot aan de oude penambing, en doch helemaal niets. Zoowel voor de scheepvaart als voor de uitwatering der betribben polders heeft — volgens N. en W. — deze dat slechte onderhoud te lijden.

N. en W. hopen zeer, dat het Wilhelmina kanaal tot stand zal komen; doch wordt de Donge van ~~zelf~~ natuurlijk ook in orde gebracht. de oude voormalige penambing zal dan tevens uit 'opge' ruimd worden.

N. en W. vragen mijn steun, opdat, wanneer het Wilhelminakanaal tot stand komt, er te Geerthuizenberg een looppaats worde gemaakt voor schepen, die moeten stoppen, totdat het bij gunstig is om te varen; zo'n looppaats behoeft niet meer dan een $\text{fl} 4000$ te kosten. Ik heb den Heeren geraden, om, als de zaak zoo ver is, zich deswege te wenden tot den betribben Ingenieur. Zoo goed als Heerden nu (in 1904) zijn te behouden krijgt, zou Geerthuizenberg dan zijn bijhaven kunnen krijgen.

Gemeente heeft enkele bezittingen; uitgestrekte eigen. dorpen heeft gemeente nooit bezeten.

Ziet drinkwater te Geerthuizenberg macht uitstekend zijn. De Godshuizen betalen den armen doctor, J. W. van Berckesteijn, met $\text{fl} 900$. Men is zeer over hem tevreden.

Op de openbare school gaan een twintigtal meisjes; de rest gaat naar de Zusters. Schoolversium komt in den laatste tijd weinig meer voor.

Teehennondruis wordt gegeven door een leeraar aan de ambachts school te Breda. Zij krijgt $\text{fl} 2.50$ per les + de kosten van de traam. Zijn onderwijs neemt zeer op.

Armoede wordt in Geerthuizenberg niet geleden. De Godshuizen kunnen zich zeer goed redden. De suikerfabriek Statendam, de steenfabriek van Allard,

Geerthuizenberg.

de sigarenfabriek van den wethouder Smolders (uit „sluitend dure sigaren“) geven aan zeer vele arbeiders een goed stuk brood.

Er wordt een vrij levendigen vischhandel gedreven op Parijs; voren, blich, badro, snoek, elften zalm gaat het meeste weg.

Audientie verleend aan een Commissie uit het Rijk bestuur der Herv. Gemeente, aan de Heeren Boon, Wm. Zitter, klerk, secretaris, en aan dominee Brodegeest, ad. vizeerend lid. De Heeren keurden staan vragen voorheen request aan de Staten, om subsidie in de kosten der restauratie van de groote kerk. — Aan de Heeren, met wie ik later de kerk ging kijken, gezegd, dat er wel niets van de zaak zal komen, al was het alleen maar om deze reden, dat de kerkvoogdij niet bij machte was, om, wanneer de kerk eens hersteld zou zijn, deze behoorlijk te onderhouden, om die reden had in 1903 de aanvrage om steun ^{bij de} restauratie van de groote kerk in Breda ook bijna schipbreuk geleden. — Eerst wanneer het behoorlijk onderhoud na een operationele olijfskele restauratie verzekerd was, zou er misplien kans zijn op steun van wege de Provincie. Afgezien de kerkvoogdij daartoe niet macht in staat zou zijn, welsde ik, dat er van de restauratie niets zou komen, ~~om~~ en de kerk te gronde zou gaan, tenzij de kerk kwam in handen van maatschappij corporatie, bijv. van den Staat, — of wanneer bijv. de kerk aan de Katholieken werd teruggegeven. — Toen de ~~wet~~ voorzitter der kerkvoogdij ~~Wobbe~~ als zijn gevoelen te kennen gaf, dat de kerk later ^{wel} wel in handen van de Katholieken zou komen, ~~toen~~ gaf ik hem te verstaan, dat zoo onzekere toekomst voor de Staten nooit de basis kan zijn, om hunne besluiten op te doen rusten.

Den 5 Mei 1904 kwam ik weer in Geerthuizenberg. Ik verleende audientie aan het bestuur van de kerk, dat een hooger subsidie kwam vragen en aan den secretaris kerkvoogdij der Herv. Gemeente, die steun vroeg.

Geertruidenberg.

in de restauratie kosten van de mooie oude kerk; de noodzaak-
kelijke herstellingskosten zijn geraamd op minstens f40.000.

Welhouder Smolders was niet verschoven, en had een
brief geschreven om zich te excuseren.

De nieuwe gasfabriek voldoet goed; het is prachtig licht,
men verdient de rente en aflossing der leening van f16.000.

De straatverlichting wordt naar geredund op f10000 jaars.

Den 29 April 1912 kwam ik weer in Geertruidenberg;
ik was tevoren in Waspik geweest en in Raamsdonk. Ik
maakte den tocht van uit 's Hertogenbosch.

Geencarriente. Ik had dus veel tijd voor mijn ander-
hand met B. en W. — Burgemeester Sleyers is oud geworden;
hij zit er slecht uit, en zal het vrees ik, niet lang meer maken.
Geluklijk, dat ik hem eenigen tijd de Vastee orde kon be-
zoeken.

Woningen zijn over het algemeen nog al goed; er behaef, de
nog nooit een woning ontworpen of verildard te worden.
Een aantal woningen is ook voldoende.

Een gezwongen winkelvering; ook nooit geweest.

Een goede armoede; armen worden zeer voldoende onder-
steund uit de inkomsten van de godshuizen. Bovendien
bestaan Vincentius en Brabantisch armenbestuur jaarlijks
nog een f 200. — idem.

Van drinkwaterleiding voor West- Noordbrabant komt niets.

Van overbrugging van Keizersveer komt niets.

Van tram Willeke - Terheyden - Wageningen - Merde - Een
Geertruidenberg komt niets.

De nieuwe gasfabriek gaat goed; geeft prachtig licht; jam-
mer dat carbide zoo duur is. — Jaarlijks kost men
f 500 op de leening van f 16.000 af. —

Men heeft de Dohze thans niet gebouwd in verband
met het Wilhelmina kanaal; 7 bl. A. uitgegraven grond
van Alard werden kosteloos opgepakt; de overbreeg
daardoor een prachtig fabrieksterrein. —

Burgemeester is in onderhandeling met den Staat
om 10 bl. A. wallen en vestinggracht over te nemen;
daardoor krijgt gemeente prachtige gelegenheid om

Geertruidenberg.

zich uit te breiden. —

De toren van de groote kerk is van gemeente; men was
op het oogenblik drukkend bezig die te restaureren. —

Gemeente verloor zijn infanterie garnizoen = een batalion.
En de plaats daarvan kwamen twee compagnieën vesting
artillerie. Burgemeester hoopte, dat gemeente tegen 1000
aanst. nog een derde compagnie vesting artillerie zou
krijgen.

Het teken onderwijs valt zeer in de smaak; het voldoet aan
een groote behoefte; vooral het onderwijs in het machine tekenen
wordt zeer gewaardeerd. — Tijdens den afgelopen cursus waren
er 56 leerlingen. —

Den 4^{den} Augustus 1914 kwam ik weer in Geer-
truidenberg; te voren had ik Duvalme en Blade bezocht.
Voor mijn carriente had zich niemand aangemeld;
welhouder Smolders heeft een beroerte gehad, is nog
betermend in zijn spraak; was deswege niet versche-
nen; hij zal wel als Naads lid bedankt. Ik was dus
voor den duur van mijn bezoek aangewesen op den
burgemeester en op welhouder Smolders. —

Burgemeester Alard beviel mij wel; hij was blijk aan
goed op de hoogte, en geeft zich moeite. Zijn doofheid
maakt een langdurig gesprek met hem nog al vermai-
end. Welhouder Smolders verulde vooral een
zeer goede taal.

De gemeente gaat sterk vooruit; vooral, door dat
zij al hand kan leggen op 14 bl. A. vestinggronden,
verder het mogelijk, dat allerlei industrie zich in
Geertruidenberg kan vestigen. Het nachtuvervoer
is in de laatste tien jaren vertienvoudigd; het spoor
vegetation met emplacement moeten dienengevolge
worden uitgebreid. Wanneer de fabriek (groen
rouerij) van Ebers spijer in volle werking is,
wordt dagelijks niet minder dan 100 spoorwa-
gens geladen verzonden. Die fabriek heeft niet
minder dan 40.000 vaten; de burgemeester meende,
dat in 1916 een half millioen reus gemaakt was!

Geertruidenberg.

De gemeente verhocht in 1916 acht stukken grond als bouwterrein; o.a. voor de volgende industrieën:
a een malensteen fabriek met graanhandel

b een fabriek voor naadloze stalen geëmailleerde vaten; — zoo lang de benodigde machines uit Duitsland nog niet aankwamen, gebruikt voor graan-ten droogrij;

c een hobijzerij van Heijmans en Dankhuijzen, overgenomen van Naamsdankweer (Oomen, Oerlemans in de Noer zijn de voornaamste belanghebbenden)

d een betonsaale van Kommers.

Ter gevolge van een ander is er groote woningnood; een vereniging tot bevordering der volkskuis vesting bouwde 22 woningen voor 2 jaar; deed toen langden tijd niets; en zal nu weer bouwingen bouwen.

Eene vereniging tot bouwen van burgerwoningen zal op het zuidelijk terrein voor het station eenige woningen doen verrijzen. De ingenieur van den de Maede is in het van zaken de adviseur van de gemeente; zoo o.a. in zaken de riolering, en ook in zaken de verheveling van het terrein voor het station.

De riolering is een moeilijke zaak; het kan toe mandelen de rijken in de vesting grachten uit; nu deze geelempt worden, moet het riool het veul in de open rivier brengen; maar bij hoog water komt de rivier door het riool naar binnen en dan staan verscheiden huizen niet vloederij; enkele staan wel een halven meter te laag. — Nij hiere bouw wordt met den gewijsigen haestadig rekening gehouden; maar er zijn hoewel oude huizen!

De Rijk heeft nog 20 H. A. vesting grond, welke Geertruidenberg op den duur hoest te verkrijgen. Het dempen van de diepe grachten kost 5 duizend geld; ze moeten vol gespoten worden; van een sleepaal de gracht zou dat 100.000 kosten.

Den 2^{den} Mei 1921 kwam ik weer in Geertruidenberg. Hoog en laag ruikende en blinde.

Geertruidenberg

Ter gevolge van de vestiging van de Sneren en van de zich uitbreidende industrie is de woningnood groot; er werden ± 100 woningen gebouwd; over den bouw van 35 woningen is men in onderhandeling met het Rijk.

Ter gevolge van de algemeen malaise is er veel werkloosheid; aan de slechting der wallen werken op het moment 80 menschen met steun van den Staat; 40 kooren in Naamsdankweer. Ze mogen hoogstens f 21 verdienen, het Rijk betaalt daaraan 30% terug. —

Sand en water stemen zal gemeente thans ± 20 H. A. vesting grond van het Rijk overgenomen hebben. —

Gas fabriek stop gezet; electriciteit zal zich in 1920 dekken

In 1919 drie nieuwe raadsleden; de Raad ging om. — Thans is een buurman een spoorweg arbeider, naar den Bosch verplaatst, en is eers van de vroegere Raadsleden weer in den Raad terug gekomen. — De Raad is weer om. —

Uldoffdelijke onslag = f 30.000 = 4.8%
De godshuizen keuring jaarlijks 14 à 15.000 be-
deelen; dat geld is er uferdelijk noodig; Vin-
centius en de diaconie hebben geen middelen
dat naam heeft.

De Nederl. fabriek van naadloze geëmail-
leerde vaten, directeur de heer Kampf de
Maede, ermaillert geslagen ijzer in bevestigel-
ling met andere inrichtingen, die geslagen
ijzer emailleeren. Onderwindt groote schade
van den 8^{den} uren werkdag; moet voor het bedrijf
de oven voortdurend op temperatuur hou-
den, en ook 's nachts moeten werken.

Men voelt er niet veel voor om locaal spoorweg
planen financieel te steunen; de gemeente ligt
aan den trein, aan het grote water en leeft daar
door alles, wat voor hare ontwikkeling noodig is.

Geertruidenberg

Den 18^{den} Juni 1925 kwam ik weer in Geertruidenberg; later ging ik nog naar Maade.

De nieuwe burgemeester - Bianchi - maakt mij een goeden indruk; kalin, bereedwerd, blijkt hij op de hoogte van de diverse gemeentelijke aangelegenheden. Tijdens ik op het Raadsbuis was, ontstond er brand in de gemeente. Ik zond er den burgemeester heen, dat zijn terugkeer was ik dus aangehouden op de twee werkhouders, met wie ook nog al te praten viel.

Gemeente zit diep in de schuld f 286.000. Voor het grootste deel door uitgaven, gedaan ter voorziening in de volkshuisvesting (f 95.000), en voor middenstandswoningen (f 70.000), en voor elektriciteitsvoorziening (f 37.000).

In het geheel werden gebouwd 40 woningen door een woningbouwvereniging, 20 middenstandswoningen en 12 heerenhuizen. Op de middenstandswoningen een hypotheek van f 70.000, op de heerenhuizen een van f 15.000. De Bosche Bauwllst, die de 12 heerenhuizen had gebouwd, ging failliet, om de hypotheek van f 15.000 - zoo veel mogelijk te redden, kocht de gemeente de 12 huizen voor f 60.000.

Bij de laatste Raadsverkiezing kwamen er twee nieuwe Raadsleden. In den Raad zitten 6 burgers en 1 arbeider.

De grondpolitiek van de gemeente gaf tot heden geen groote voordeelen. Gemeente nam van het Rijk + 35 hl. vestingswallen en water over, ze zou daarvan gaarne willen verkoopen, maar er zijn geen koopers. Het Financien nog in onderhandeling over den aankoop van 3/2 hl. A. vestingswal en laag land ten N.W. van het spaarwegstation voor f 10.000. Overeenstemming werd nog niet bereikt. Het heele grondbezit werd door gemeente naar een gemeentelijk grondbedrijf overgebracht.

Moedelijkheden met de Dnem over schadevergoeding, omdat de Dnem twee masken p laatste, gemeente vraagt ^{groote} schadevergoeding, om n. b. omdat die grond bouwterrein zou zijn! Hij ligt ten N.O.

Geertruidenberg

van de gemeente, achter den ²⁰⁰ dijk, die achter de laatste vesting graacht ligt. Bouwterrein, terwijl de grond in den polder ligt, en minstens 2.25 ll. zou moeten worden opgehoogd, alvorens bebouwbare te zijn. Bianchi vond, dat Mr. Alford hier veel te hooge eischen gesteld had.

Er kwamen tot nu toe een 60 tal aansluitingen aan de waterleiding tot stand. Als over 5 jr alle huizen aangesloten zijn, zal men de zeer noodzakelijke verbetering der straten ter hand nemen; daarmee is minstens een lous gemaaid.

Gemeente is nog niet heelemaal geridderd; de aanleg van de waterleiding maakt de uitbreiding van het rioolstelsel noodzakelijk.

De waterleiding maakte eene nieuwe regeling der brandweer mogelijk. Al het oude materieel verkocht. Gemeente houdt echter de beschikking over het materieel van het normaal garnizoen, nl drie brandspuiten. Zij bestelde nieuw 150 ll slangen, 2 standpijpen en 2 straalpijpen, alles in dezelfde afmetingen als Braamsdonksveer.

Het electriciteitsbedrijf gaat goed; het maakt winst; 40 cent voor licht 20 cent voor kracht.

In het algemeen genomen gaat gemeente wel niet achteruit, maar zij gaat toch ook zeker niet vooruit.

Het vrachtwagenverkeer, dat tijdens de oorlogsjaren zoo sterk vooruitging, is later weer even sterk afgenomen.